

Ach jo, to jsou dneska věci

Kateřina Ryšavá

OBSAH

STACIONÁŘ

„DÝ - DÝ“

NECH JE BEJT, NECH JE BEJT

ZEPTEJ SE MĚ

HNĚDA

HLAVNĚ NEZPÍVAT

PO TRÁVNÍKU SE NEJEZDÍ

STACIONÁŘ

Rodiče i odborníci si kladou otázky: Co s postiženým dítětem? Ústav nebo rodina? Stacionář je řešením pro rodiny, které se nerozhodnou dlouhodobě se od sebe odlučovat.

Děti žijí ve svých rodinách a část dne tráví ve stacionáři. Jejich rodiče vídám ráno, jak své děti do stacionáře vodí či vozí, a odpoledne, když všem zaměstnancům končí pracovní doba, jak spolu se svými dětmi odcházejí.

Alespoň takto to bývá ve stacionáři, do kterého jsem se dostala já. Nezáleží na tom, ve které části naší republiky se nachází. Jen abyste si vše mohli lépe představit uvádím, že je stacionář obklopen malou zahrádkou s lavičkami a průlezkami, má hodně oken, a místnosti jsou vybaveny hezkým nábytkem, obrázky a hračkami.

Děti, které tam pobývají, jsou ve věku od osmi do jednadvaceti let. Stejně jako prostředí, ze kterých děti přicházejí, jsou různá, i jejich postižení jsou různá. Není proto jednoduché přizpůsobit program všem dětem - jsou tedy rozděleny do čtyř skupinek. V malých skupinkách je práce s nimi jednodušší. Společné programy všech dětí jsou časté a velmi oblíbené: společné jídlo, zpívání, společné cvičení, plavání, terapie s koňmi, výlety, školy v přírodě.

Toto vidí náhodný návštěvník, který jde kolem, prochází místnostmi a občas se na něco zeptá. Můžeme ale proniknout ještě dál. Je potřeba vnímat všemi smysly, odložit kabát, boty, obavy a strach a pokusit se přiblížit lidem ve stacionáři.

Co se stane, když otevřete uši?

„*Ha-má, ha-má.*“ volá Alička. Všude kolem je ruch, všichni obědvají.

„*Co to je za polívku, teto, řekni to ty!*“ říká Madlenka ve chvíli, kdy dojídá její poslední zbytky. Ale na odpověď nečeká: „*Tak co ty, Filipe?*“

„*Jo.*“ říká Filip, je to to jediné, co umí říct.

Od jiného stolu zní tlumeným syčivým hlasem: „*Slušnost, slušnost!*“

„*Tu žlutou vodu, tu bych si teda dal!*“ vykřikuje Jaromír už asi po desáté. Od jiného stolu se nese křik, protože Petříček už zase nechce jíst. Mirek shodil na zem talíř...

Každý má jiný způsob, jak na sebe upozornit, někdo je nápadný jiný méně, každý svou radost sděluje jinak i strach se projevuje jiným způsobem.

Snažte se lépe otevřít oči. A vidíte - někdo se usmívá, někdo mračí, někdo se mračí úplně pořád, některé pohledy jsou překvapené, polekané, jiné nechápaté. Někdo má skloněnou hlavu, pohled upřený k zemi, ramena zvednutá, jakoby se chtěl schovat. Všichni sedí na židlích a křeslech v kruhu, Jakub se občas vymrští a v sedě vyskočí a opět do sedu dopadne. Madlenka sedí klidně s hlavou sklopenou dolů a mne si ruce. Jirka hledí někam úplně jinam, do jiného světa, ale vychovatelčinu ruku, kterou si právě přisunul, drží pevně. Filip se širokým úsměvem na rtech chytá Jaromíra kolem ramen, ten se ale odtahuje a jeho jindy odvážný pohled a samozřejmě pohyby se stávají nejistými. Jirinka kdykoliv uslyší

známou písničku, vstane a uprostřed kruhu se začne rychle a velmi obratně točit. Při pohledu na její rychle se točící nohy mě napadá, zda není baletkou, není.

Madlenka je mezi všemi velmi nápadná.

„DÝ - DÝ“

Cesta na koně je pro Madlenku asi nelehkou, zatěžující situací, těžko může posoudit proč. Madlenka je na koně zvyklá, jezdí tam každý týden, dokonce se těší. Jede v autě plném známých lidí, ale přesto už před autem začne: „Žádné dý, dý nebude, žádné dý nebude! Teto, já nechci dělat dý, já nechci zlobit, teto, ani tanyny, nic nebude.“

Vychovatelka: „Madlo, a dost, takovou zlobivou holku pan řidič v autě nechce, jak budeš dělat dý, pan řidič tě vysadí a koničky nebudou!“

„Tanyny, tanyny, teto, to se přece nedělá, Madlenko!“ volá Madlenka. Sedí na svém místě a sotva se auto rozjede, začne se svým dý, hý, tanyny.

Vychovatelka ze zadu: „Madleno, ticho, pan řidič tě vysadí, když budeš dělat dý!“ Jenže pan řidič Madlenku nevysadí, Madlenka pokračuje, pokračují i výhrůžky ze zadu: koniček tě nebude chtít vozit, řekneme to vychovatelce, vychovatelka to řekne mamince, maminka tě nebude chtít...

A zase: „Dý, dý, dý, teto, dý.“

„Magdaleno, ticho, dý se přece nedělá,“ volá ze zadu Jaromír.

Majda: „Filipe, dělá se dý a tanyny, nedělá!“

„Ticho,“ volá ze zadu Alička, která umí celkem jen asi pět slov.

„Ach jo, Filipe, dý se nedělá,“ Majda.

Všichni volají „ticho“, Madlenka volá „dý“.

„Teto, řekni, proč se dý nedělá, teto, proč?“

Vychovatelka: „Madlenko, mně nevadí, že děláš dý, je mně to jedno.“

„Tanyny se taky nedělá, teto, ani tanyny ani dý. Dý - dý.“

„Já ti Madlenko, venku ukážu, jak se dělá tanyny.“

„Ach jo, teto, žádné dyčení ani hýkání ani tanyny se nedělá. Nedělá. Ne - dě - lá.“

„A Hněda, Hněda dělá dý, Madlenko?“ ptá se vychovatelka.

„Ne. Hněda jezdí na výlety.“

„A jak jezdíte na výlety?“

„Na mokotáď,“ odpoví Madlenka.

„A kdo ještě, Hněda, ty a ještě někdo?“

„Ne,“ odpoví a po chvíli: „Šultus a Měďa, dý, dý, dý.“

„Řekni mně něco o Hnědovi!“

„Nevím, teto, nevím, nic nevím.“

„Jaký je Hněda, Madlenko?“

„Hnědej, teto.“

A v tomto rozhovoru o Hnědovi, výletech a koních pokračujeme až do konce cesty. Trvá to asi půl hodiny. Je to vyčerpávající. Pro Madlenku asi taky.

Všichni se chystají na koně, všude vládne zmatek, děti se oblékají nebo jsou oblékány. Už v této chvíli začíná Madlenka se svými otázkami o tom, zda se „dý“ dělá nebo ne. Ale jakákoliv odpověď je zbytečná, neboť Madlenka už začíná, nejprve potíchem a pomalu a s náznakem potutelného úsměvu.

Zdá se, že Madlenka takhle vědomě dělá zlomyslnosti, že dobře ví, jak to všem vadí a využívá příležitosti, kdy jí nikdo nemůže potrestat. Ano, ale jak si potom vysvětlit Madlenčinu větu: „Teto, já nechci dělat dý, já nechci zlobit, teto, ani tanyny, nic nebude?“ Zvlášť když jí Madlenka říká se smutkem v tváři a skoro zoufale. Nemyslím si, že si dělá legraci nebo na sebe záměrně připoutává pozornost. Zdá se mi, že tu je problém: Madlenka **nechce**, ale **musí**. Nechce zlobit a dělat „dý“, ale musí. Dobře ví, že „se to přece nedělá“, ale nedokáže překonat v sobě to, co jí nutí křečovitě volat a třepat rukama. Nepomůžou ani výhrůžky, napomínání, křik. Jediný, kdo nevyhrožuje, je Filip, protože mlčí. Protože on nemluví, tak se na něho Madlenka obrací, jakoby od něj čekala pomoc. Ale obrací se právě na něj, protože ví, že jí nijak neohrozí - neřekne nic, čím by jí narušil její svět.

Jediné, co dokázalo Madlenku vytrhnout z dyčení, byl rozhovor o Hnědovi. Nejsm si ale jistá, zda nešlo jen o převedení dyčení do jiné, snesitelnější podoby. Neboť Hněda, to je Madlenčino téma, které se probírá denně, pořád znovu a dokola. Madlenka se zeptá, odpovídá, vyžaduje odpovědi i otázky.

A já se ptám, co nutí Madlenku dělat „dý“?

NECH JE BEJT, NECH JE BEJT

„Dý se přece nedělá,“ říká Madlenka, jdeme na procházku, a to je pěkná příležitost si popovídat.

„Dělá se, teto, dý-dý. Řekni,“ pokračuje Majda. „Kdo dělá dý-dý-dý?“

„Asi Madla říká dý-dý, Magdalena,“ odpovídá Jaromír a směje se.

A to už Madlenka začíná: „Majda říká dý-dý. Dý-dý-dý,“ její hlas přechází do vyšších výšek, křečovitě natahuje krk a celé tělo má ztuhlé.

Vychovatelka: „Madlo, nech toho, co to má znamenat, nevíš, že dý se nedělá?“

Madlenka přestává a zdá se, že ji vychovatelčino okřiknutí zastrašilo, ale ona se jen nadechla a pokračuje. Uklidní ji až ruka položená kolem ramen a klidný hlas. Je zřejmé, že ji utišil spíš tón než slova: „Madlenko, no Madlenko.“

Celá skupinka pokračuje v cestě po chodníku jistě ne bez zájmu kolemjdoucích.

Madlenka: „Po chodníku, po chodníku a držet se, po chodníku. Jezdí tady auta, překáží ti to, Majdo?“

„A ty jsi odtud, teto?“ ptá se svým charakteristickým způsobem Jaromír. Možná jsou ty jeho stále se opakující otázky jediným způsobem začátku komunikace s druhými lidmi.

„Auta, jezdí tady auta - bílý, modrý, červený, všechno!“ vykřikuje Majda a pokračuje: „Já bych chtěla jezdit s Hnědou na výlety!“

„Madlenko, kde jste byli včera?“ ptá se vychovatelka.

„Na výletě, já bych chtěla s Hnědou na výlet, na výlet. Auta, červený, modrý, všechno, překáží ti Madlo? No, tak!“ ukončuje Madlenka svůj monolog, který je možná rozhovorem či bojem více částí Madlenky.

„Na výlet s Hnědou...“ říká Madlenka.

Vychovatelka: „Ano, Madlenko. A na výlety jezdíš i s tatkem a s maminkou?“

„Jo,“ odpoví Madla, ale možná ji tím jen odbývá a není to odpověď na otázku. „*Tatínek, maminka, práce, dý se nedělá.*“ volá Madla.

„*Sestru nebo bratra máš, Madlenko? Nebo jsi doma jen ty a tatínek s maminkou?*“

„*Madla i Hněda, Madla i Hněda! Teto, Kruhy jsou tam taky, teto, ale nech je bejt, Madlenko, nech je bejt!*“ To říká Madlenka proto, že jdeme kolem sokolovny, kam chodívají děti cvičit. Kruhy jsou oblíbené a asi proto má Madlenka zažitou právě tuto větu.

„*Nech je bejt, Madlenko. Nech je bejt! Kdo dělá dý-dý, teto, řekni to ty. Dý-dý.*“

V předešlém úryvku byla Madlenka nejistá, a tak dělala dý. Nejistota pramenila z cesty autem. Nyní je situace jiná, Madlenka je na procházce, ale ukazuje se, že je tu zase něco, co Madlenku nutí dělat dý. Možná hluk ulice, auta, cizí lidé, nebo celková nálada toho dne.

Celá popsaná situace je nervóznější než v autě na koně. Madlenka se sice nechá uklidnit a s dý přestane, ale klidná není, skáče od tématu k tématu, má strach o Hnědu a strach z aut... Jakoby se zmítala z jedné strany na druhou, ale nikde nenacházela jistotu. Auta, kruhy, rodiče a proti tomu všemu **Madlenka**. Tak nech je bejt, Madlenko, nech je bejt - vždyť ty máš svůj svět - **svoje dý, svého Hnědu, své výlety, své hory, své starosti**. Tak nech je bejt!

V úvodu je popsáno, jak Madlenka začíná dělat dý. Není to náhle z ničeho nic, zřejmě potřebuje něco jako výzvu, heslo, podnět. A protože dý teď **potřebuje** dělat, situaci si připravuje. „*Dý se přece nedělá!*“ Ale nikdo nereaguje. Tak jinak a důrazně: „*Dělá se, teto, dý-dý? Řekni.*“ To je otázka, na kterou se **má** odpovědět. A zase nic. Třetí Madlenčin pokus je velmi důrazný. Na takovou přímou otázku je nutné odpovědět. Nic. Jen Jaromír podlehl Madlenčinu nátlaku. Jen on vyhověl její prosbě a dovolil jí, aby začala. Teď už nepomůže křik a výhrůžky - teď už se ví, kdo dělá dý.

ZEPTEJ SE MĚ

Madlenka přichází ráno kolem osmé do předsině stacionáře s nebyvalým úsměvem.

„*Ahoj Madlenko!*“

„*Ahoj!*“, odpovídá Madlenka důrazně a v ruce velmi nápadně drží sáček s nějakými obrázky.

Vychovatelka: „*Co to je, Madlenko, to je pro Filipa?*“

Madlenka: „*Pro Filipa, pro Filipa, proč pro Filipa? Teto zeptej se mě proč!*“

Vychovatelka: „*Proč, Madlenko?*“

Madlenka: „*Já nevím, já nic nevím!*“

Po obědě Madlenka sedí ve třídě a sama od sebe staví stavebnici.

Madlenka: „*Kdy přijde maminka, teto?*“

Vychovatelka: „*Maminka přijde po svačince, Madlenko. Co to teď stavíš?*“

Madlenka: „*Maminka přijde po svačince. Já jí to udělám teď. Co řekne, teto, co maminka řekne?*“

Vychovatelka: „*Nevím, Madlenko, co si myslíš, že řekne?*“

Madlenka: „*Zeptej se mě, teto, zeptej se mě!*“

Vychovatelka: „*Co řekne maminka, Madlenko?*“

Madlenka: „*Bude se jí to líbit.*“

„*Já jsem myslela, že teda dneska by to šlo, to kolo, to jsem teda myslela, že by to šlo.*“

Vychovatelka: „*Ale jo, jezdit na kole by nebylo špatný, ale není lepší se jen tak houpat?*“

Madlenka: „*S tím kolem jsem myslela, že to půjde, nohy nahoru, Madlenko, nahoru, ne dolu, to teda ne.*“

Vychovatelka: „*A kolo máš i doma, Madlenko, nebo jen ve škole?*“

Madlenka: „*Teď už jen ve škole, je to tak lepší, a po chodníku, Madlenko, po chodníku, ne po silnici, to by teda nešlo, to teda ne. To bysme museli to kolo schovat, to by nešlo.*“

Vychovatelka: „*Hněda jezdí na kole, Madlenko, taky?*“

Madlenka: „*To kolo tady být nemůže, já jsem myslela, že je to jasný, je to naprosto jasný.*“

Magdalena během řeči mění hlas, takže je jasné, co říká ona a co ten „**hlas**“ v ní.

Co to znamená: „*Zeptej se mě proč?*“ To není otázka, kterou bychom běžně používali. Madlenka nechce nebo nemůže mluvit dál a potřebuje výzvu, aby mohla pokračovat. Většinou se takto zastaví před klíčovou odpovědí rozhovoru.

Proč ale v první ukázce odpověděla: „*Já nevím, já nic nevím?*“ Asi ta otázka, i když si ji Madlenka vyžádala, příliš zasahovala do jejího soukromí.

Jindy Madlenka použije výzvu: „*Teto, řekni to ty!*“. V těchto případech naopak nechce sama říct závažnou věc. Jak kdyby se bála té odpovědi, kterou zná a nechtěla ji sama vyslovit.

HNĚDA

„*A co Hněda, Hněda je nemocnej. Ach jo, to jsou věci dneska, ach jo.*“ praví Madlenka otráveně a velice přesvědčivě. Právě v té chvíli ji totiž přestala bavit stavebnice přidělená vychovatelkou. Nikdo na to nic neříká a to Madlence vadí, a tak pořád chodí kolem stolu.

„*To jsou dneska věci, ach jo.*“

Přichází ke stolu a objímá vychovatelku kolem krku: „*Teto, já tě mám tak ráda.*“

„*Majdo, nech toho, víš jak jsme se domluvily!*“ říká vychovatelka a pokračuje: „*No jo, to je ta puberta, nadává, objímá se, pořád dokola.*“

„*Hněda, Hněda, teto řekni, co mu je, řekni to ty, teto!*“ prosí Madlenka a tváří se velmi nešťastně.

„*Madlenko, Hněda je doma a čeká na tebe.*“ Vychovatelka odpovídá takto, protože ví, že „*Hněda je nemocnej*“, to se probírá každý den několikrát.

Madlenka: „*Pořád nemocnej, teto!*“

„*Ale ne, Madlenko, nic mu není, odpočívá a až přijdeš odpolekne domů, budete si hrát.*“

Madlenka: „*Ne, ne, ne, je nemocnej, nemocnej, nemocnej, já s ním chci jezdit na výlety, je nemocnej, nemocnej.*“

Při opakovaném „*nemocnej*“ zvyšuje hlas, třepe rukama, křičí.

Vychovatelka se ji snaží uklidnit: „*Madlenko, všechno je v pořádku.*“

„*Ach jo, to jsou dneska věci, ach jo.*“

Madlenka sedí u stolu a vychovatelka pracuje se všemi s obrázky.

Madlenka: „*Kdo takhle může zívát?*“

Jaromír: „*Asi Madla!*“

„*To je hrůza tady tohle! Vidíš, jak zívám, teto?*“

Vychovatelka: „*Ale vždyť vůbec nezíváš, dneska jsem tě neviděla zívnout, Madlenko. Kolik máš obrázků, Majdo?*“

„*Já nemůžu, já teď zívám,*“ odpoví Madlenka, nic ji totiž nepřekvapí.

Vychovatelka trochu nervozně: „*Máš jeden obrázek, kdo má stejně obrázků?*“

„*Adélka, já, všichni!*“ odpoví Madla, ale vůbec to není pravda. Vychovatelka tedy nechává Madlenku na pokoji.

Madlenka: „*Teto, já špatně spím a zívám ráno i v noci. To jsou starosti, dneska, ach jo.*“

Vychovatelka: „*Řekni mi, Madlenko, jaké máš dneska starosti, řekni mi jednu starost, kterou dneska máš.*“

„*Já nevím, já nevím, já vůbec nic nevím!*“ říká Madlenka a křečovitě se směje. „*To je život dneska!*“

Vychovatelka: „*Co je ti, řekni mi to.*“

Madlenka: „*Já vůbec nevím, vůbec žádnou, to jsou věci dneska. Starosti, starosti, starosti...*“

Madlenka chodí kolem stolu a opakuje pořád starosti, starosti...

A najednou: „*Až po obědě se jde lehnout, je to jasný, teto, až po obědě,*“ říká Madlenka celkem bez souvislosti, zase tím výrazně jiným hlasem.

Vychovatelka: „*Naprosto!*“

„*Naprosto jasný, až po obědě, každému je to jasný, až po obědě, Madlenko. Kdy, po obědku, nech to tady být.*“

Za okamžik: „*Madlenko, kolikrát to budu opakovat... po obědě, po obědě, po obědku, po obědku...*“

Chodí kolem stolu a stále to tiše opakuje.

„*Ach jo, to jsou věci dneska, ach jo.*“

Pro Madlenku je Hněda nemocnej, jezdí se s ním na výlety, někdy se taky Hněda vyhazuje z balkonu, dá se v něm nosit svačina nebo čepice, Hněda asi všechno ví, tomu jedinému je vše jasné, to jenom my tápeme a nechápeme.

Hněda - to je malá taška přes rameno v podobě psa. Asi už toho dost zažil a vypadá trochu sešle. Do školy si ho Madlenka nebere, na skutečné výlety ano. No a na ty Madlenčiny samozřejmě.

Magdalenska pořád tvrdí, že je Hněda nemocnej. Několikrát denně se nechá přesvědčovat, že nemocný není a nic nebrání uskutečnění dalšího výletu. Nemoci brání uskutečňovat výlety? Nemoci nás oddělují od našich přátel, brání nám v práci, často nemoc naruší rodinné vztahy a někdy nemoc pozmění vztah člověka k sobě samému. Je možné, že to Madlenka ví?

Zívání - Madlenka opět připravuje situaci, aby mohla začít o něčem mluvit. Podobně jako při dyčení. A zase Jaromír zareaguje první a poskytne tak Madlence odrazový můstek. Ve skutečnosti Madlenka nezívala, jen nechtěla spolupracovat při prohlížení obrázků. Když ji vychovatelka vyrušila, začala mít kromě zívání i starosti. A když zazněla další otázka už radši „*nic neví, nic, vůbec nic.*“ A za tuto obrannou bariéru už nemůže nikdo - žádné obrázky, žádné příkazy. Pro jistotu se ohraňuje dalším rituálem - prohlížením časopisů.

HLAVNĚ NEZPÍVAT

Dopoledne, ve třídě teplo, venku svítí slunce a je to celkem příjemný den.

Vychovatelka: „*Zaspíváme si nějakou písničku, jakou máš rád ty Jaromíre?*“

„*Ne, ne, zpívat ne. Neboj, neboj, nic se neděje, budeme zpívat,*“ volá Magdalena a chodí kolem kulatého stolu.

„*Ne, ne? zpívat ne. Já se z toho snad zblázním!*“

„*Pomůžeš mi s tou těžkou skládačkou, prosím tě?*“, ptá se Jaromír.

„*Ano ráda,*“ zní odpověď vychovatelky. A tak společně pracují.

„*Tenhle kousek dej Jaromíre hodně na kraj.*“

„*Co je to hodně na kraj, teto?*“

Madlenka: „*Teto, vejde se to tam? Nejde a nemůže, nechce, Madlenko, nejde!*“ nařiká Magdalena od jiného stolu a jiné skládačky. První část - otázku, řekla ta Madla, co sedí nad skládačkou a moc jí to nejde. Tu druhou řekla jiná Madla, o které toho pořád moc nevím.

Vychovatelka: „*Jaromíre, tady na tom kousku je hlava nějaké holky, vidíš kam patří?*“

„*Ty máš tak krásnou hlavu, teto!*“ skočí jí do řeči Jaromír.

„*Jaks to poznal, Jaromíre?*“ ptá se překvapená vychovatelka.

„*No tak... A jak se jmenuje ta holka a ten kluk,*“ vrací se Jaromír.

„*Třeba Jiří a Zuzana.*“

„*A tatínek Jarouš nebo Pavel, to je manžel Věrky. Věrka Černá a Pavel Černý...*“ a dál už Jaromír nepokračuje.

„*Když mně to tam všechno nejde,*“ hlásí Madlenka.

„*Madlenko, podíváme se na to spolu,*“ říká vychovatelka.

„*Jde to, jde to, no vidíš, jak to jde. Dobře. Nezlobím se ne. A jde to, Madlenko,*“ ujišťuje se Magdalena.

Jenže to nejde.

„*Až budu mít čas, tak to složím, až budu mít náladu, tak to udělám, až budu mít náladu, všechno složím. Já se snad unudím, já se snad zblázním. Hněda je nemocnej.*“

Zatímco Jaromír výzvu ke zpěvu uvítá vždy a pobízet ho ani není třeba, protože má bohatý repertoár, Madlenku taková výzva dovede skoro k zoufalství. Jaromír zpívá rozšafně a když je v dobrém rozmaru, ještě zpívání doplňuje vlastními vtipnými poznámkami. Madlenka při zpěvu sedí s hlavou co nejvíc skloněnou a rukama sevřenými v pěsti. Občas začne tleskat do rytmu a přitom ze sebe vyrážet: „*Co to děláš, Madlo, no co to je, těma rukama. To se smí - smí se to? No tak!*“

Někdy je Madlenka vyzvána, aby si stejně jako ostatní vybrala nějakou písničku. Když na ni přijde řada, sklóní hlavu ještě níž a nervozně pohybuje rukama. Po delší době, kdy na ni všichni naléhají, aniž by zvedla hlavu, ozve se zprudka: „*Jednou budem dál!*“ Ostatním se uleví, zpívají a na Madlenčině skloněné tváři je znát zvláštní úsměv.

Myslím, že se Madlenka nedokáže ke zpěvu uvolnit.

„*Až budu mít čas, tak to složím, až budu mít náladu, tak to udělám, až budu mít náladu, tak to všechno složím. Já se snad unudím, já se snad zblázním. Hněda je nemocnej.*“

K tomu se dá dodat jen: Taková je Madlenka.

PO TRÁVNÍKU SE NEJEZDÍ

„No, Madlenko, nohy nahoru, nohy nahoru a vidíš, že to jde a jedeme, jedeme!“ volá Magdalena, sedí na kole, ale nohama jde po zemi a vede takovýto hovor.

„Dobry, dobry, vůbec nemusíš mít strach, nohy nahoru, ne dolu, Madlenko, nahoru, no vidíš, jde to!“

Ostatní hrabou listí nebo se o to alespoň snaží. Jaromír hrabe tak, že se zdá, že někomu rozbije hlavu.

„Teto, odkud ty jsi?“

„Vždyť už to víš z Prahy,“ odpovídá vychovatelka.

„Z Prahy? A jak tam jezdíš?“ ptá se dál Jaromír.

„Vlakem. Ale teď si dej pozor na ty hrábě!“

„A tvoje babička se jmenuje Jindřiška? Moje Helena.“

Jirka musí pořád někdo držet, rád utíká. Vychovatelka mu zkouší dát hrábě, ale vypadá to, že Jirka spíš spadne, nebo mu Jaromír rozbije hlavu hráběmi.

„Choleško, choleško,“ šeptá Jirka, „choleško,“ a táhne vychovatelku někam pryč. Za dvěma kůlny opravdu stojí kotouč - kolečko, Jirka je moc rád a sotva slyšitelně píská.

Madlenka pořád jezdí na kole: „Ale Madlenko, na trávník ne, na trávník, prosím tě, ne to nesmíš.“ Podařilo se jí nasednout a opravdu jezdí a šlape.

Jirka překvapivě šikovně nakládá na kotouč suché listí. Nikdy ho nezapomene uplácat.

Jaromír: „A jak ty vlastně mluvíš, teto?“

„Jak? No přece česky, jako ty, Jaromíre!“ odpovídá vychovatelka, „a můžu ti pomoci?“

Jirka: „Poplácáme!“ A bere vychovatelku za ruce, aby taky plácala a nabírala listí. Potom si Jirka sedl do kotouče plného listí. Je vidět, že tuhle práci už někdy dělal. Ale na otázku neodpovídá.

„Ne, na trávník ne, to nesmíš, Madlenko! A proč nesmím na trávu, teto?“ druhou polovinu říká úplně jiným hlasem, jak kdyby se uprostřed věty probudila ze sna.

„Tam by ses mohla nabourat, po chodníku je to lepší a pojeď taky hrabat!“ říká vychovatelka.

„Ne, ne, to ne (chytá se za hlavu), já nemůžu, já se snad umudím, ne, ne. A tu čepici, no vždyť je dobrá, Madlenko, vždyť to jde, pěkně si ji nech.“

Jirka sám veze kotouč: „Pomalu,“ říká. Jde dál: „S kopce,“ říká potichoučku. To opakuje při každé jízdě kotoučem od hromady na kompost.

„Madlenko, po trávníku ne, to ne, po trávníku nesmíš!“

Kdo to dává takové přesné instrukce, jak jezdit na kole? Madlenka. A kdo na kole jede a nenechá se poučovat? Mad-

lenka. Kdo má na kole strach a bojí se? Madlenka. Kdo ji uklidňuje, že z kola strach mít nemusí? Madlenka.

Madlenka je na sebe dost přísná, kromě toho, že si dává instrukce, dává si i zákazy - „na trávník ne, to nesmíš.“

Co to má znamenat? Zdá se, že Madlenku někdo důrazně učil jezdit na kole a ona si to všechno zapamatovala. Madlenka prý tak dlouho chodila s kolem a říkala, že nohy patří „nahoru“ až je jednou nahoru dala a jela.

Neděláme to podobně jako Madlenka? Tak se často ujišťujeme a uklidňujeme, že jednáme správně, někdy vyžadujeme podporu či pochvalu od druhých. Někdy stojí mnoho úsilí dodržet nějaký zákaz a jenom jeho neustálým opakováním jsme schopni ho neporušit. Tak i Madlenka. Jen to dělá nápadněji než my. Madlenka pro svou podporu nepoužívá svůj hlas, ale hlas cizí, nepřirozený a velmi nápadný.

Najednou si Madlenka není jistá: „Na trávník se nesmí! Nesmí se tam? Proč?“ Madlenčina jistota stálého příkazu je narušena a tvoří se velká nejistota, kterou ještě umocní výzva vychovatelky k nějaké činnosti. A to je trochu moc. Ne, ne, ne. Nemůžu. Nejde to. Já jsem někde jinde, ne tady s vámi u tohoto trávníku, na kterém bych mohla spadnout, ne u listí, které přemísťujete z jedné hromady na druhou. A bránci se napadená Madlenka ztrácí další jistotu, a tak se musí ujistit, že ta čepice, i když není nic moc, je dobrá a má ji mít na hlavě.

Madlenčiny reakce tak podivné, když si vzpomene na pocit ve chvílích, kdy nás někdo napadá a nutí nám své názory, přesvědčuje a kritizuje. Není jednodušší se v té chvíli stáhnout a začít říkat ne, ne, ne?

...několik ukázek z Madlenčina běžného dne. A Madlenčiny dny se sobě velmi podobají, protože v „jejím“ světě existuje několik bodů s dlouhodobou trvanlivostí, těch se Madlenka drží a reaguje vždy podobně. V některých případech jednoduše pokrčíme rameny: No ano, to je Madlenka. Často se ale její chování tolik vymyká našim představám o **normálních** reakcích, **normálním** chování, **normální** řeči, **normální** jízdě na kole..., že se snažíme Madlenku **znormalizovat**. Ale je nutné se zamyslet: Co je cílem péče o Madlenku? A co je cílem péče o všechny postižené lidi? To aby vypadali co nejnormálněji? Aby v autobusech nekřičeli, na ulicích byli nenápadní a na židlích seděli rovně? Nebo aby byli šťastní a žili plným životem? A jak je to u Madlenky? Je těžké poznat, zda je Madlenka šťastná ve světě svých výletů a Hnědy, zda jí vyhovují její „vlastní“ příkazy a komentáře, a omezení okolí ji znervozňuje a vadí jí. Nebo zda je stresována sama sebou, uvědomuje si rozpory vznikající při setkávání dvou světů: jejího a okolí, a potřebuje pomoc lidí kolem. Potřebuje být vyváděna ze svých navyklych činností a rituálů. Při řešení tohoto problému budeme pořád na cestě.